

ŞEHİR MEDHİYELERİNE BİR ÖRNEK: AKŞEHİR MEDHİYESİ

Dr. Muvaffak EFLATUN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Araştırma Görevlisi

ÖZET

Bu makalede Türk Edebiyatında şehirleri konu alan türler üzerinde durulup, bu türlerden şehir medhiyelerine örnek olarak Akşehir medhiyesi değerlendirilerek metin hâlinde verilmiştir.

ABSTRACT

In this article we concern to the city medhiyes thent are one branches of Turkhis Literature. We exemplified and criticised “the Akşehir medhiye” as an example.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Medhiye, Akşehir

Key Words: Turkish Literature, Medhiye, Akşehir

Tarih boyunca insan, yaşadığı şehre, bulunduğu çevreye ilgi duymuş. Yeri gelmiş, bu ilgisini edebî mahiyet taşıyan mensur veya manzum eserler oluşturarak dile getirmiştir. Türk edebiyatı da bunun zengin örnekleriyle doludur. Türk edebiyatında muhteva olarak şehirleri ele alan mensur ve manzum bir çok eser yazılmıştır. Manzum olanların en yaygını *şehrengiz*lerdir. Şehrengizler, Türk edebiyatına özgü bir tür sayılmaktadır. Bu türün ilk örneğini Priştineli Mesîhî (ö.1518) vermiştir. Şehrengizler bir şehrin güzellerini veya güzelliklerini tasvir eden eserlerdir. Bu eserlerde şehrin özelliklerinin yanında, dönemin toplumsal hayatından da kesitler buluruz.

Edebiyatımızda şehir veya belde isimlerinin tevriyeli kullanımına dayanan *bilâdiye* türünden eserler de yazılmıştır. Bir şehrin vafında onu övmek için yazılmış medhiyeler ile bir şehrin düşman eline geçmesi üzerine söylenen şehir mersiyelerini de şehirlerle ilgili kaleme alınmış şiirler grubuna dahil edebiliriz.

Bu yazımızda ele alacağımız şiir de bir şehir medhiyesi niteliğindedir. Şiir, Ankara Millî Kütüphane’de 06 M.K. Yz. A.5629/8 numaralı bir mecmuanın içinde 32b-34b varaklarda bulunmaktadır. Müttekerrir muhammes şeklinde, mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün kalıbıyla yirmi bir bend hâlinde yazılmıştır. “Der-Medh-i Akşehir” başlığını taşıyan şiirin şâirinin kim olduğu hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak, şiirin son sayafsının alt kısmında kırmızı kalemle “Râsîh Efendi” kaydı düşülmüştür. Yine şiirin sonunda 21 Mayıs 1321(1905) tarihi vardır ki bunun, şiirin kaleme alınma tarihi olması kuvvetle muhtemeldir.

Şiire konu olan Akşehir, Konya iline bağlı bir ilçe merkezidir. Tarihi M.Ö. üçüncü yüzyıla kadar dayanmaktadır. Anadolu Selçukluları ile birlikte Türk hakimiyetine giren Akşehir, sırasıyla

Eşrefoğulları, Hamitoğulları ve Osmanoğulları idaresine geçti. Osmanoğulları döneminde 1525'ten itibaren Karaman eyaletine bağlı sancak merkezi oldu. 19. yüzyılda ise Konya'nın bir kazası hâline geldi. Akşehir'de Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden kalma birçok tarihî eser vardır. Osmanlı döneminde önemli yerleşim birimlerinden olan Akşehir hakkındaki şiir, bölgenin tanınmış şahsiyetlerini, camilerini ve tekkelerini tanıtır. Şiirin mütekerrir mısralarında Akşehir, bir cennet bahçesine teşbih edilir ve benzerinin dünyada bulunmadığı ifade edilir:

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

Medhiyede Abdulvahab Gâzî, Mahmud Hayrânî, Bahar Sultan, Şeyh Eyyûb, Hızır, Molla Tâceddin, Ahî Cemâleddin, Nasreddin, Şeyh Battal, Kutbu'l-Aktâb Nasûhî, Şeyh Sultan Muhyiddin, Seyyid Yunus, Sultan Nevreste, Hacı İbrahim ve Acım Paşa gibi bölgede tanınan ve burada medfun olan isimler zikredilir. Bunların yanında Ulu Cami, Hasan Paşa Mescidi, Yeni Cami ve Abdullah Tekkesi gibi bazı mekanların adlarından da söz edilir. Müstensih metinde yukarıda isimleri zikredilen kişi ve mekan adlarıyla ilgili dipnotlar düşmüştür. Bu dipnotlar makalemizde aynen belirtilmiştir.

Akşehir ile ilgili çeşitli bilgileri içeren bu şiir, o bölgenin kültür tarihini anlamamız açısından kayda değerdir. Özellikle dipnotlarda yer alan Akşehir'e ait bazı yer adları yöre tarihini tespit bakımından önemlidir. Bu bakımdan aşağıda metnini verdiğimiz medhiyenin, edebiyatımızda şehir ve beldelerle ilgili kaleme alınmış çalışmalara bir katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

Der-Medh-i Akşehir

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1

Gel ey 'âşık temâşâ et girip bu cây-ı zîbâya

Revân olmuş nice enhâr idüben 'azm-ı deryâya

Çemenden zeyn olup eşcâr saluban yerlere sâye

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

2

O kim Abdü'l-vahâb Gâzî çeker pâyına yârânı

'Alemdâr-ı resûlullâh denir bilsen o sultânı

Makâmında ziyâret kıl tilâvet eyle Kur'ânı

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

3

Ricâ-yı himmet istersen görüp Mahmûd-ı Hayrânı

Yüz urup âstânına fedâ kıl yoluna cânı

Ta'alallâh makâmında müşerref eylesin anı

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

4

Bahâr Sultân yâd eyle kim oldur erlerin şâhı

İhâta eylemiş sular temâşâ eyle ol mâhı

Varıp anda karâr etsen safâdır cânâ vallâhi

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

5

Velîler içre gör Damra muhaldır olsa yek dâne

Erenler içre Şeyh Eyyûb yaraşır olsa merdâne

Ziyâret eylesin Hızrı hayât erer bu dem cânâ

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

6

O cân-ı 'âlemin ismi olupdur Molla Tâcü'd-din

Müşerref eylesin Allah yatar Ahî Cemâlü'd-din

Du'â-yı hayr için nâmın cihâna saldı Nasrû'd-din

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

7

Bu nâm-ı pâkla Akşehir verir şöhret Karaman'a

Erenler cem'ine erdik varırsın taht-ı Yunan'a

Du'â-yı hayr ile yâd et bile Zengeli Sultân'a

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

8

Bugün gör Şeyh Battâl'ı edinmiş taguban mesken

Çekip el cümleden olmuş hakâyık sırrına mahzen

Açılsın bâğ-ı cennetden mezârına nice revzen

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

9

Bulardan sonra geldi ol Nasûhî Kutübü'l-Aktâb

Eder halka nasîhatlar kul olmuş ana şeyh ü şâb

Kerâmetin edip izhâr atıp seccâdesin der-âb

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

10

Tefekkür eyle bunları bulupdur kutb-ı devrânın

Du'â-yı hayr ile yâd et bula zevk u safâ cânın

Muhibb-i sâdıkı çokdur o sultân o rûhânın

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

11

Bu 'âfî-tekkenin olupdur nâmı Abdullâh (?)**

Akar sular temâşâ et müşerref eylesin Allâh

Hezâr destan ile bülbül figân edip öter her gâh

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

12

O ni'met tekkesi câna bugün firdevs-i garrâdır

Dü-nîm etmiş anı dünyâ biri birinden a'lâdır

Varıp anda karâr etsin bilirsin misl-i dünyâdır

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

13

O Şeyh Sultân Muhyü'd-din tutup Hak yolunu keskin

Beğendi cümle mahlûkât anın ettikleri re'yin

Pür ihsân-ı sehâvetde 'imâret eylemiş kâ'in

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

14

O Seyyid Yûnus'u görsen gezer sancağı şâhâne

Eğer şâha eğer bende otağın kurdu meydâna

O nesl-i ism-i ahsen kim oturmuşdur emîrâne

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

15

Bulara âşnâ ol sen dilersen eresin dosta

Bilirsen 'ayn-ı hikmetdir yatan Sultân-ı Nevreste

İrügen hâk-i pâyına şifâ bulur nice hasta

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

16

Subaşı bâğına varsan verir cismine râhatlar

Kıyâm etmiş nice eşcâr getirir kalbe hâletler

Nazîrin görmemiş kimse geze nice vilâyetler

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

17

Yatar deryâ kenârında o Sultân Hacı İbrâhim

Acım Paşa'yı yâd ile bular derdine kâ'im

Makâm-ı 'izamın Mevlâ müşerref eylesin dâ'im

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

18

Buların cem'ine erdi Ulu Câmi' bulup fırsat

Ki peygamber duhûl etdi diye halk ettiler hürmet

Varıp anda niyâz etsen bulursun şükrünü cennet

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

19

Yeni Câmî'de kıl tâ'at erişe 'avn-i Rahmânın

Cemâ'at kesretin anda görüp bula safâ cânın

Erişe himmet-i 'âli o Sultân Süleymân'ın

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

20

Hasan Paşa henüz inşâ edip bir mescid-i aksâ

Ki cem' olmuş nice ervâh okurlar âyet-i zîbâ

İki rek'at kılan cum'a bulupdur kurb-ı Hak mahzâ

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

21

Bu hâke hâk olup hâke yüz urup çağırıp yâ Hak

Bu cümle ehl-i İslâma 'inâyet eyle gel mutlak

Cihân-ı fâni durur bâkî kalan sensin hemân ancak

Bugün benzettim Akşehir'i cinân-ı bâğ-ı me'vâya

Felek mislin getirmemiş anın bir dahi dünyâya

KAYNAKLAR

ERDOĞAN, Kenan. "Türk Edebiyatında Şehir Şiirlerine Bir İlave: Aspozi ve Hakkında Yazılmış Dört Şiir", *Dergâh*, 91(Eylül 1997), s.18-20.

ERDOĞAN, Mustafa. "Abdullatif Râzî ve Ankara Medhiyesi", *Dergâh*, 91 (Eylül 1997), s.21.

KURNAZ, C. "Arayıcızâde Hüseyin Ferdî ve Derviş Ömer Efendi'nin Bilâdiyeleri", *Journal of Turkish Studies/ Türklük Bilgisi Araştırmaları (Abdülbaki Gölpınarlı Hatıra Sayısı)*, XIX (1995), Harvard University, s.299-316.

KURNAZ, C.-TATCI, M. "Seyyid Mehmed Rıza'nın Kızanlık Kasidesi", *Türk Dili*, 528 (Aralık 1995), s.1322-1328.

LEVEND, Agâh Sırrı. *Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Şehrengizlerde İstanbul*, İstanbul 1957.

ŞAHİN, İlhan. "Akşehir", *TDVİA*, İstanbul 1989, C.2, s.298-299.

DİPNOTLAR

Yârenler Kabristanı'nda medfûndur

Seyyid Mahallesi'nde medfûndur

İbre Çeşmesi civârında bir bahçede medfûndur

Abdoğlu Mescidi'nde medfûndur

Bağlı Dede demekle meşhûrdur

İğdelik'te medfûndur

Kızılca Mahallesi'nin Mü'minoğlu hanesi civarındaki kabristanda medfûndur

İğdelik'te Aşçı Kadı Oğlu bahçesinde medfûndur

Kasaba civarındaki büyük kabristanda medfûndur, âlemde meşhurdur

Çay Mahallesi'nin ibtidaî mektep karşısındaki kabristanda medfûndur

Kızılca Mahallesi kenarında ... nâm mahalde medfûndur

Hıdırlık Caddesi'nde Hacı Memiş'in oğlu bahçesinde medfûndur

Nasrû'd-dîn civârında çay kenarında medfûndur

Kasabaya yarım saat mesafede Tekke nâm mahalde medfûndur

** Mısrada iki hecelik bir kelime siliktir

Bühtân Mahallesi eski konak bahçesinde medfûndur

Meydan Mahallesi'nedik türbe kapısı karşısında medfûndur

Depo-yı hümâyûn civarında Hacı Battal Oğlu bahçesinde Bademli Dede demekle meşhûrdur

Kasabaya yarım saat mesâfede ma'rûf karyesinde medfûn u meşhûrdur

Acım Paşa dahi oradadır

El-ân Ulu Câmi'-i Şerîf denir